

прислів'їв та приказок. Щоб прочитати дану формулу чи вислів, потрібно підняти голову і подивитися вдаль, що сприяє тренуванню дальнього зору. Все це сприяє розвитку уваги, зорового сприйняття, пам'яті, підвищується ефективність навчально-пізнавального процесу. У дітей розвивається зорово-пошукова діяльність, а також зорово-ручна і тілесна координація.

Використання зорово-координаційних тренажів за допомогою опорних зорово-рухових траєкторій запобігає розвитку короткозорості. Для цього на стелі нанесено діаграми певних кольорів: зовнішній овал – червоного кольору, внутрішній – зеленого, хрест – коричневого, вісімка – блакитного кольору. Стоячи на масажних килимках, під музику, діти по чергово обводять вказівним пальчиком траєкторії, одночасно слідкуючи за ним очима, рухаючись тулубом. При цьому очі дітей відпочивають, пробігаючи кілька разів по різнокольорових лініях.

Як відомо, пізнання світу дітьми відбувається на основі зорово-образного моделювання, в режимі наочної перспективи. З метою розширення зорових горизонтів, розвитку мовлення, творчої уяви, оволодіння образним і логічним мисленням, цілісного сприйняття довкілля на своїх уроках використовую екологічне панно. Залежно від пір року на стіну вішається панно, на якому зображено пейзаж. У ході уроку на ньому з'являється сонечко з промінчиками, які несуть певне завдання, хмаринка, з якої падають краплинки чи сніжинки, прилітають птахи до годівнички, розцвітають квіти тощо

Одними з головних причин погіршення стану здоров'я учнів є перевантаження, стрес, гіподинамія. Інтенсифікація та інформаційне перевантаження, психофізіологічний дискомфорт, недосипання, зменшення рухової активності й часу відпочинку та гри на свіжому повітрі. Все це нерідко призводить до порушення діяльності внутрішніх органів та депресії. Тому на уроках математики, природознавства та довкілля у початкових класах застосовую елементи музикотерапевтичної педагогіки «ПіснеЗнайка» – прослуховування і виконання навчальних пісень, створених на принципах музикотерапії. Крім знань, вони містять виховні установки і засвоюються невимушено, легко. Крім того, спів навчальних пісень, перегляд фільмів, виконання рухів у такт музики активізує слуховий, зоровий і кінестетичний канали сприйняття інформації та пізнавальну сферу дітей (увагу, пам'ять, мислення, мовлення), їх психоемоційний стан. Одночасне навчання, виховання і оздоровлення учнів з «ПіснеЗнайкою» не викликає перевантаження і стресу, сприяє всебічному розвитку, покращенню їх успішності, зміцненню здоров'я, формуванню доброзичливих, врівноважених особистостей.

«ПіснеЗнайка» дуже подобається учням, нам, педагогам, і батькам. З нею учні стають успішними, незалежно від рівня їх інтелекту та стану здоров'я, а навчальний процес викликає лише позитивні емоції.

Діти у початкових класах під час уроків не лише оволодівають програмними знаннями, а й навчаються здорового способу життя – правильно дихати, рухатися, сидіти. Цьому сприяють запроваджені інновації.

Використання фітоподушечок сприяє оздоровленню органів дихання, збагачує організм повітрям, яке насичене ароматами лікарських рослин.

Застосування сольових подушечок дає змогу учням формувати правильну поставу – основу енергетики людського організму. Під час уроку діти на кілька хвилин кладуть собі на голівку мішечки з йодованою сіллю, щоб утримувати рівну поставу, не нахиляючись низько над зошитом чи підручником. Йодована сіль має іонізуюче випромінювання, яке позитивно впливає на органи дихання, запобігає захворюванню щитовидної залози. Це краща профілактика сколіозу та короткозорості.

Пальчикова гімнастика сприяє зняттю напруження пальців рук, розвиває зорову та слухову увагу, координацію рухів. Як правило, рухи супроводжуються віршованими рядками, що відразу створює добрий настрій, спонукає правильно узгоджувати дії з відповідними словами.

Організація фізкультхвилинок на уроках у початкових класах забезпечує потребу дітей в активному руховому режимі, яка зумовлена біологічними властивостями їх розвитку. Зокрема використовую імітаційні ігрові, тематичні фізкультхвилинки, лічилки, забавлянки, елементи хореографії. Щоб процес виконання фізичних вправ був цікавим для дітей, час від часу змінюю їх, проводжу під музику, включаючи танцювальні рухи. Дітям подобаються фізкультхвилинки, які супроводжуються віршованими текстами.

Вважаємо, що результатом впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес учнів початкових класів нашої школи стане зниження показників захворюваності, підвищення рівня якості навчання і виховання учнів початкових класів.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

*Т.В. Серета, А.В. Шаповал
Кременчук, Україна*

В нинішній час перед навчальними закладами постає завдання у пошуках шляхів удосконалення освіти. Якою ж має бути якісна освіта? Ми традиційно вважаємо: чим більше студент чи учень

накопичив навчальної інформації, тим краще. При цьому нас майже не цікавить. Що здатен зробити студент з цією інформацією. Яку користь приносять ці знання й що з ними робити? Адже знання вважається справжнім лише тоді, коли людина здатна їх використати в своїх чи суспільних цілях. Гасло «Знати все!» нездійсненне, бо кількість інформації зростає. Якщо ми піклуємось лише про накопичення знань. То це не гарантує, що студент навчиться працювати з ними, а також використовувати їх.

На мою думку, головне в освіті – це навчити людину мислити. Саме не розвиток логічних операцій мислення спрямоване навчання. Для педагога найважливішим є навчити студента здобувати й обробляти інформацію і, що найголовніше, використовувати. Не слід при цьому допускати й збіднення змісту освіти.

Науковці довели, що якість освіти визначає якість життя. Що якісніша система освіти в країні, то вищий рівень життя людей. Відповідно постає запитання: яка модель навчання краща, якісніша: інформаційна чи розвивальна? Безумовно, та краща, яка забезпечує вищий рівень життя.

У сучасній дидактиці склалася парадоксальна ситуація. Дослідники відзначають (В. К. Дьяченко, І. М. Чередов та ін.), що навіть фахівці в області дидактики вагаються сказати, що таке форма організації навчальної роботи і чим вона відрізняється від методу навчання.

«Латинське слово «форма» означає зовнішній вигляд, зовнішній обрис. Отже, форма навчання як дидактична категорія позначає зовнішню сторону організації навчального процесу, що пов'язана з кількістю учнів, часом і місцем навчання, а також порядком його здійснення». На думку І. М. Чередова, форма організації навчання - це особлива конструкція ланки або сукупності ланок навчального процесу.

В. К. Дьяченко вважає, що поняття «форма організації навчання», як і інші поняття дидактики, може бути науково обґрунтована лише за тієї умови, якщо дано наукове визначення основного поняття «навчання». «Навчання - це спілкування, у процесі якого відтворюються та засвоюються знання та досвід (у тому числі й досвід творчої діяльності), накопичені людством».

Поняття «організація» у «Філософській енциклопедії» трактується як «упорядкування, налагодження, привид у системі деякого матеріального або духовного об'єкта, розташування співвідношення частин об'єкта». Навчання може відбуватися тільки тоді, коли воно якимсь чином організовано. Воно відбувається та існує насамперед у визначених формах його організації. Організаційні форми навчання складають матеріальну основу навчання.

Спілкування відбувається між викладачем та учнями, які взаємодіють. У залежності від структури навчального спілкування В. К. Дьяченко класифікує загальні форми як індивідуальні, парні, групові, колективні.

Отже, форма навчання являє собою цілеспрямовану, змістовно насичену та методично оснащену систему пізнавального та виховного спілкування, взаємодії, відносин учителя й учнів.

Із позицій цілісності педагогічного процесу урок необхідно розглядати як основну форму його організації. Він має сприятливі можливості для сполучення фронтальної, групової та індивідуальної роботи; дозволяє викладачу систематично й послідовно подавати навчальний матеріал, керувати розвитком пізнавальних здібностей і формувати науковий світогляд студентів; стимулює інші види діяльності, у тому числі позааудиторну та домашню; на уроці учні опановують не тільки систему знань, умінь і навичок, а й сам метод пізнавальної діяльності; урок дозволяє ефективно вирішувати виховні задачі через зміст і методи педагогічної діяльності.

Нововведення, або інновації, характерні для будь-якої професійної діяльності людини і тому природно стають предметом вивчення, аналізу та впровадження. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів. Цей процес не може бути стихійним, він потребує управління.

У процесі вивчення теми «Форми організації процесу навчання» особливу увагу варто звернути на ефективність окремих форм. Дуже цікава так звана «піраміда навченості учнів/студентів», за результатами американських досліджень:

- лекція-монолог – 5 %;
- читання (самостійне) – 10 %;
- аудіо- та відео навчання – 20 %;
- показ (демонстрація) – 30 %;
- дискусійна група (обговорення навчального матеріалу в малій групі) – 50 %;
- практика у процесі діяльності – 75 %;
- навчання інших (учень/студент навчає учня/студента) – 90%.

Остання форма є колективною. Навчальна робота має специфіку: це робота з людьми. Немає вчителя без учнів або викладача без студентів, і кожен у когось учиться. А це значить, що при всякому навчанні, особливо якщо якимсь чином студенти об'єднуються, завжди мають місце якісь елементи співробітництва, колективізму, підвищується інтерес до навчання, формується самостійність, ініціативність студентів – усуваються основні недоліки традиційних форм організації процесу навчання.

Із впровадженням у навчально-виховний процес сучасних технологій викладачі природничих

дисциплін усе більше освоюють функції консультанта, порадника, вихователя. Це потребує від них спеціальної психолого-педагогічної підготовки, тому що у професійній діяльності вчителя реалізуються не тільки спеціальні, предметні знання, а й сучасні знання в галузі педагогіки та психології, технології навчання й виховання. На цій базі формується готовність до сприйняття, оцінки та реалізації педагогічних інновацій.

Проте, всі ці чинники спрацюють лише в тому випадку, якщо у студентів буде сформоване чітке позитивне ставлення до навчання в цілому і до кожної дисципліни зокрема, коли вони усвідомлять важливість справи, якою займаються. Тільки тісне співробітництво викладача та студента стане запорукою успішного розвитку їх розумової активності та пізнавальної діяльності. Студенти становляться соратниками та помічниками викладача. А розвинуті навички допоможуть їм стати справжніми фахівцями своєї справи.

Література

1. В.А. Ситаров - Дидактика: Учеб. Посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / За ред. В.А. Сластинина. - М.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 368 с.
2. П.І. Підкасистий, М.Л. Портнов - Мистецтво викладання. Друге видання. Перша книга вчителя. - М.: Педагогічне товариство Росії, 1999. - 212 с.
3. Л.В. Куриленко - Активізація пізнавальної діяльності школярів в умовах інноваційних освітніх процесів: Навчальний посібник. Самара: Вид-во «Самарський університет», 1998. 95 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «РОДИНА РОЗОВІ» В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ БІОЛОГІЇ

*В.І. Іщенко, М.Д. Сияк
Полтава, Україна*

Головна мета природничої освіти – формування цілісної, соціально активної особистості, котра сприймає життя як найвищу цінність, може усвідомлено оцінити й розв'язати проблеми, які зараз постають перед конкретною людиною і суспільством у цілому. Вивчення біології в школі повинно стати провідником гуманістичних ідей та природничо-наукового мислення учнів. Це визначається насамперед тим, що біологічна наука є основою природничо-наукового пізнання, розуміння законів живої природи.

Природничу освіту покликана забезпечити підрастаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, сформувані прагнення і вміння брати активну участь в охороні й поліпшенні стану навколишнього середовища [1].

Для реалізації таких завдань виникає необхідність суттєвого вдосконалення змісту навчального процесу, створення відповідних психолого-педагогічних умов для активної пізнавальної діяльності школярів, відбору оптимальних форм, методів і прийомів навчання біології.

Нами розроблено дидактичний комплекс на тему «Родина Розові», структура якого передбачає фронтальне опитування, біологічний диктант і творчі завдання

Дидактичний комплекс забезпечує природничо-наукову мисленеву діяльність учнів, глибоке розуміння і засвоєння ними основ шкільного курсу природничої дисципліни [2].

Розглянемо зміст складових дидактичного комплексу.

I. Фронтальне опитування

1. Які характерні особливості будови стебла та листків розових?
2. Яку будову має квітка розових? Які типи суцвіть можуть мати рослини родини?
3. Які дикорослі рослини належать до розових?
4. Чи знаєте ви представників родини, які виступають як лікарські рослини?

II. Біологічний диктант

1. Родина Розові налічує близько _____ видів.
2. Формула квітки рослин родини Розові має вигляд: _____.
3. Життєві форми представників родини Розові такі _____.
4. За типом квіток, характером квітколожа і плодів родину поділяють на _____ підродин.
5. Таволгові, Яблуневі, Сливові – це _____.
6. Підродина Розанні включає такі роди: _____.
7. Підродина Сливові включає такі роди: _____.
8. Підродина Яблуневі включає такі роди: _____.
9. Типовими представниками роду Суниця є _____.
10. Типовими представниками роду Малина є _____.
11. Типовими представниками роду Глід є _____.
12. Типовими представниками роду Горобина є _____.

Правильні відповіді: